

Љиљана С. Костић*

Универзитет у Крагујевцу, Педагошки факултет, Ужице

**КЊИЖЕВНИМ ТЕКСТОМ ПОБЕДИТИ СТРАХ –
ДЕЧЈИ СТРАХОВИ У ПОЕЗИЈИ И ПРОЗИ
ДУШАНА РАДОВИЋА****

Апстракт: Своје стваралаштво за децу Душан Радовић је заснивао на партнерском односу према малим реципијентима. Имајући разумевања за дечји положај и њихове проблеме, обраћао им се као себи равноправнима, подржавајући их, бодрети и подучавајући. Знајући да песник за децу мора бити мудар како би имао деци шта да пренесе и како би му она веровала, откривао им је истине о животу и оно што не знају. Значајно место у Радовићевом опусу за децу заузимао је проблем дечјег страха и начин(и) његовог превазилажења.

Предмет овог рада јесу Радовићеви књижевни текстови у којима су тематизовани различити дечји страхови, као и сагледавање њиховог коришћења у контексту превазилажења страхова код деце у предшколском узрасту.

Кључне речи: Душан Радовић, књижевност за децу, страх, васпитач, дете предшколског узраста.

О значају појаве збирке *Поштована децо* (1954) Душана Радовића и месту и улози овог песника у историји српске књижевности за децу писали су многи аутори (Данојлић, 2004; Јовановић, 2008; Љуштановић, 2008а; Љуштановић, 2008б; Хамовић, 2008; Опачић, 2011; Пијановић, 2014. и др.). Радовић је посматран као једна од тежишних личности српске књижевности за децу и младе, песник који је извршио промену поетичких парадигми и поставио поетичке стандарде књижевним ствараоцима своје и потоњих генерација (Пијановић, 2014: 15, 18). Његово име „постало је синоним за дух новине, за инвенцију и прегалаштво” (Данојлић, 2004: 180). Прихвативши постулате модернистичке поетике, српско песништво за децу ослободио је „наслага римованих поука, сладуњавог тепања, неуважавања природности и здравог разума” (Јовановић, 2008: 115).

* ljkostic972@gmail.com

** Рад је настао у оквиру пројектних активности које подржава Министарство науке, технолошког развоја и иновација РС, Уговор број 451-03-47/2023-01.

Размишљајући о деци, детињству и васпитању не само из позиције књижевног ствараоца, већ и знатно шире – из позиције некадашњег детета, васпитача, родитеља, мислиоца (филозофа и психолога), али и савременог читаоца, Радовић је своје ставове износио делујући на више планова – писао је, уређивао дечје часописе, „започео свој стил у телевизијским и радијским емисијама за децу” (Данојлић, 2004: 184). Критички сагледавајући дотадашњу продукцију српских књижевника за децу и ослушкујући потребе савременог детета, спознао је неодрживост традиционалног начина певања и приступања деци преваходно стога што мали реципијенти, којима су намењени ови књижевни текстови, „нису више тако мали и безазлени” (Радовић, 2018: 5):

„Савремена деца више виде и чују него претходна. Са њима се више не може тако наивно разговарати као некад. Зато и песници за децу више не заслђују детињство, већ га бране од сладуњавости и лажи. Детињство више није ограђено толиким забранама и оградама. Дечја поезија чини лакшим не баш лак живот деце” (Радовић, 2018: 6).

Радовићева интуитивност – назначена у аутобиографско-аутопоетичкој цртици *Епитаф* („Много је више разумео него што је знао”) – и изражена способност апстраховања допринели су изградњи његовог погледа на дете и детињство, што је надаље била основа на којој је градио свој особени песнички поступак који је излазио изван оквира традиционалне поезике и традиционалне педагогије (Radović, 2014: 17).

РАДОВИЋЕВА АНТРОПОЛОГИЈА ДЕТИЊСТВА

Своје схватање детињства Радовић је градио на одлучном супротстављању „религиозним представама о деци” (Радовић, 2018: 5) и „патријархалним сликама негдашњег живота” (Radović, 2014: 70), шаблонизму у васпитању и лажима и фразама које су преовладале у опхођењу с децом, те на закључцима проистеклим из дугих промишљања и озбиљних анализа читавог педагошког система – школе, наставника и родитеља, уџбеника и књига намењених деци. Уочавајући сталну и оштру противуречност између „догматског институционализма и либералних програмских начела” васпитнообразовних установа и васпитања и образовања уопште (Маринковић и Костић, 2014: 70), упозоравао је: „Школа и практичан живот намећу им (деци – прим. Љ. К.) шаблоне и догме, деца уместо радости доживљаја прихватају рутинско препознавање голих функција ствари и појава” (Radović, 2014: 84). Корене овог проблема проналазио је у неспособности „читавих географских и социјалних категорија” да спознају праву природу детињства, због чега је истицао: „Децу треба бранити од суровости и неразумевања одраслих, али их исто тако, свим снагама, треба штитити од оних који би хтели да мењају суштину детета и детињства” (Radović, 2014: 151). Сходно томе, подвлачио је да је детињство

„велика слобода” коју је потребно бранити и одбранити, а најснажније средство у овој борби видео је у подстицању деце да мисле (Radović, 2014: 161, 191).

Радовићева промишљања о детињству имају два опречна полазишта – дете је „приправник за будућност, биће развоја које се кроз дуги процес социјализује”, односно „биће које има властиту социјалну позицију, своје потребе и своја права данас и овде, чија социјална присутност није само орочена у будућности” (Љуштановић, 2008б: 16). Дубоко свестан чињенице да „детињство баш и није толико срећно доба као што се учинило неким педагозима и агитаторима” будући да су деца „обесправљена, инфериорна и ограничена” захтевима и наредбама других, у првом реду одраслих, значајну пажњу посвећивао је социјалној позицији деце (Radović, 2014: 68). Критиковао је, при томе, родитеље и васпитаче који су од деце тражили „само две ствари: да буду здрава и послушна”, чиме су спутавали децју природу и гушили њихово слободно одрастање и социјализацију (Radović, 2014: 75). Уочавао је, с друге стране, и својеврсну амбивалентност децје природе – закони одраслих их спутавају, али она, истовремено, „желе што пре да порасту” – и у књизи видео измирителја између тих опречности (Radović, 2014: 68). Књига, дакле, представља средство интеракције између одраслих и деце, такође и „антиципацију аутономних, психолошких и културно заснованих тежњи деце ка одрастању” (Љуштановић 2008б: 17). Она треба да буде „растерећена од комплекса децјих обавеза и дужности”, децјих задатака, кривица и грехова, сладуњавости, патетике, „лажних обећања и лажних речи” (Radović, 2014: 72, 83). Савремени децји песник, експлицирао је Радовић, „мора супериорно да исмејава све околности у којима је дете мало и слабо и мора тим околностима да супротставља радознало и племенито, али не сентиментално, паметно, а не послушно дете” (Radović, 2014: 72). Да би то постигао, било је неопходно да измени своју поетичку интенцију и у вези са погледом на бит поетског стваралаштва за децу и у вези са доживљајем детета и детињства.

Будући минуциозни посматрач, Радовић је спознао каузалност између природе савременог детета и његовог хоризонта очекивања. Стога је поезију за децу посматрао превасходно као „интелектуалну категорију” која се „обраћа децјој памети, а не срцу или души” (Radović, 2014: 83). Другим речима, сматрао је да деци-читаоцима није потребно упућивати садржаје и знања који су им добро познати, нити им нудити стиховане васпитне и моралне лекције.¹ Придике или било који вид наметања ауторитета нужно би изазивали децји отпор и неприхватање јер:

„Деца не подносе васпитање.
Морате крити од деце да их васпитавате.

¹ Радовићево мишљење да добра песма мора бити нешто старијег искуства него што га деца имају, потпуно је у складу са увидом Виготског о ефектима учења и интервенцијама одраслог у зони наредног развоја (уп. Маринковић и Костић, 2014).

Па ако на крају и приметете
да су преварена и васпитана – биће им криво,
али ће тада већ бити касно” (Радовић 2006: 87).

Саобразно томе, пред песнике је постављао нови императив – посредством ироније, пародије, апсурда, сарказма и цинизма „открити деци да знају и оно што не знају да знају” (Радовић, 2018: 9).² Предуслов за то јесте остваривање партнерског односа са децом, који се темељи на поштовању, одбацује било који облик повлађивања и тежи да се „уздигне до детињства” будући да, у то је чврсто веровао, „дете види, чује и разуме много више, чак и прецизније и вештије од одраслих” (Пијановић, 2014: 21). Својим књижевним текстовима аргументовао је претходне ставове – неретко у дијалогској форми, засновани на директном обраћању приповедног гласа реципијентима, они су изражавали поштовање детета („Поштована децо”) и свих атрибута детињства, а то су биле слободе: растења („Све што расте, хтело би да расте. / Нека расте, и треба да расте”), мишљења („Седи да разговарамо”), изражавања („Деца воле чудне ствари / као што су ојачари, / као што су кочничари, / као што су, као што су / Деца воле смешне речи / као што су пападаћи, / као што су сумарени, / као што су, као што су”), игре (*Позив, Страшан лав* итд.) и откривања (*Да ли ми верујете, Замислите* и др.).

Душан Радовић је добро уочио да је најважније наћи пут до дечје маште и слободе, до чега се није могло стићи без разумевања дечје игре и способности комуницирања са децом. С тим у вези је говорио: „Тешко је бити дете и бити добар. Лакше је бити одрастао и разумети децу” (Радовић 2007: 87). У разумевању је видео предуслов успешне интеракције на релацији дете – одрасли, будући да „само из тог разумевања може да проистиче право васпитање и право образовање” (Марјановић, 1987; према Дотлић и Каменов, 1996: 26), што је и објаснио стиховима:

„Кад сам био мали,
ја сам био мали,
нисам знао да сам мали
јер сам био мали” (Радовић 2006: 87).

У својим поетским текстовима позивао је децу-читаоце на дијалог, укључивао их у разговор и подстицао на размишљање (*Сутра, Крокодил, Прича за Горданин сан, Прича о Савалоралиновачком* и др.). „Зачудна стварност” у коју их је уводио синхронизована је са њиховом маштом, жељом за

² У предговору *Антологији српске поезије за децу* (1984) Радовић је експлицирао претходне ставове дефинишући критеријуме *добре песме* – она „брани себе својом инвенцијом и интелигенцијом, укусом и културом певања”, заснована је на здравом искуству, на мери у броју и одабиру речи и „мора значити више него буквални податак из песме” (уп. Радовић, 2018: 7).

игром и непристајањем на конвенционалности (Опачић, 2011: 113). Она је, такође, ослобођена императива и стереотипа једног времена или друштва у вези са представама о деци (*Важна питања, Прича само за рђаву децу, Зашто деца чачкају нос*), чему се Радовић отворено супротставио:

„Да ли пионир сме да се плаши?
Сме ако има од чега. [...]
Да ли пионир мора да буде храбар?
Не мора ако није. [...]
Да ли пионир мора бити добар ђак?
Не мора, ако је глуп,
Да ли пионир мора све да зна?
Мора, али не може” (Радовић, 1981: 16).

„УПАЛИ СВЕТЛО ДА ВИДИШ ЧЕГА СВЕ ИМА У МРАКУ” – ЗАЈЕДНО СА ДЕЦОМ ПОБЕДИТИ СТРАХ

Радовић је бранио деци право на грешку и имао разумевања за све околности у којима је оно „слабо” (Radović, 2014: 72). Једном речју, није прихватао клишетиране обрасце које су наметали заједница и друштвене или политичке групације. Конвенционалну слику света и детета дестабилизовао је увођењем инверзије (дете сме да се плаши, дозвољено му је да плаче, да не зна, да не буде храбро, да се потуче итд.). Отуда је признавао дечје страхове и имао разумевања за њих. Неки од њих су били и његови – плашио се, по сопственом признању, писања и паса – што га је подстицало да ову емоционалну реакцију деце често тематизује у својим делима (уп. Radović, 2014: 181).

Критички ишчитавајући одређене жанрове намењене деци, у првом реду бајке, полемисао је са њиховим поетичким константама. Своју критику темељио је на неколико закључака – бајке су не само без духа и маште, већ су засноване на „претпоставкама о дечјој свести”, чиме се нарушава први критеријум за остваривање партнерског односа између одраслих и деце – разумевање (Radović, 2014: 95). Своје тврдње илустровао је размишљањима о књизи дидактичке поезије *Станко Раишчупанко*, која је у Немачкој имала веома велику читалачку рецепцију, а која је, по његовом мишљењу, носила „ужасне консеквенце”, пре свега у вези са подстицањем и даљим продубљивањем дечјих страхова (Radović, 2014: 95). Обрасце у којима се деца намерно доводе у опасне ситуације из којих не успевају да се избаве, а са циљем да из њих извуку поуке, Радовић није прихватао као пример „катарзног страха” већ као штиво које иницира још израженије страхове и дубље проблеме (Radović, 2014: 95). Због тога је малим читаоцима помагао да се изборе са „страшним” бићима, производима уобразиље, која су измишљена с циљем да се њима плаше деца:

„Вештице и духови

не постоје
али се ми плашимо
и онога што не постоји.
Можда још и више” (Радовић, 2006: 39).

Радовић је јасно установио да се услед тога што немају довољно знања и искуства са одређеним стварима и појавама деца плаше чешће и више него одрасли. При томе разликује *мали* и *велики страх* – „мали страх кад знаш зашто се плашиш”, а „велики страх кад не знаш (зашто се плашиш)” (Радовић, 2006: 360).³ Свестан тога да су страхови „саставни део дететовог осећајног и социјалног развоја, са одређеном развојно неизбежном и корисном улогом”, позивао их је на разговор (*Седи да разговарамо*) како би им помогао да превазиђу страх и патњу (Кондић, 1999: 8). У песми *Шта је страшно* он наводи:

„Страшно је кад неко плаче
а нико га не пита
– зашто плаче” (Радовић, 2006: 39).

Овим терцетом назначио је извориште проблема – детињство нису само безбрижност, радост и смех, детињство су и страх, стрепња и патња. Конкретна подршка родитеља, васпитача и учитеља (а не само декларативна), њихова заштита, прихватање и разговор, пре свега, јесу најважнији облик помоћи деци да „одрасту јачи, мудрији и да развију реалну процену својих менталних и физичких потенцијала” (Волман, 1999: 54). Како та подршка често изостаје и своди се на своју супротност – деца се најчешће уче да се боје од свега што је потенцијално опасно – Радовић одлучује да пише из позиције детета које се игра и игром побеђује страх (*Страшан лав*).⁴

Страху од мрака Радовић је посветио немали број својих песама и кратких прича. Укореењен у детињству (3–5 године), „страх од мрака никада у потпуности не нестаје, већ поприма различите форме и испољава се под различитим околностима” (Волман, 1999: 154). Под утицајем дечје маште ствари у мраку добијају неке нове обресе – ништа се не види, „а кад се ништа не види, рекло би се да има некога” (Zlotovic, 1989: 75). Радовићу је то јасно (*У соби је нешто*), он зна да „у мраку проговоре гране / и оживе сенке / и панталоне

³ Радовић је, могло би се рећи, у овој дистинкцији донео метафоричне називе за специфичне дечје осећајне реакције, при чему би се под *малим страхом* подразумевао страх, док би се *велики страх* односио на стрепњу. Страх представља емоционалну реакцију на „одређену реалну или нереалну опаост” и смањује се, односно нестаје ако се извор страха уклони или боље упозна, док је стрепња унутрашњег порекла и није везана за конкретни објекат или ситуацију (Кондић, 1999: 12; уп. Волман, 1999: 9).

⁴ Занимљиво је, с тим у вези, да је једно од најчешћих педагошких средстава за којим посежу родитељи управо страх, то јест учити дете да се боји. Док су у неким случајевима то „социјално прихватљиви страхови” (струја, висина и сл.), „неретко могу бити потенцијално штетни” (Кондић, 1999: 9).

узјашу столице / и пењу се на столице / и праве теревенке” (Радовић, 2006: 28). Стога подстиче децу да не потискују страх, већ да покушају заједно да се изборе с њим, да га превазиђу, али не присиљавајући их да се сами суоче са страхом (терајући дете да само уђе у мрачну собу), већ позивом да заједно истраже оно што је предмет страха, да, на пример, упале светло и „отерају” мрак. Он је децидан: „Упали светло / да видиш / чега све има у / мраку” (Радовић, 2006: 39). На тај начин страх од мрака претвара у нонсенсну игру у којој прекидачу за сијалицу даје улогу моћног уништитеља мрака – након његовог ступања на сцену „све се утиша”. У песми *Отворио сам прозор* мрак је антропоморфизован и у, нонсенсној и апсурдној игри, ушао је у собу и као моћно чудовиште све појео, изузев Горданиног палца у устима, који се већ налазио у мраку. На тај начин је Радовић охрабрио децу сугеришући да могу бити јача и победити мрак, што је поновио нешто касније, претварајући их у коначне победнике над узроком свог страха:

„Где је дете?

Ту је у мраку.

Шта ради дете у мраку?

Спава.

Зар се дете не плаши да спава у мраку?

Не. Детету је свеједно. Дете спава” (Радовић, 2006: 368).

У *Причи за Горданин сан* Радовић је укрестио два жанровска модела – успаванку и бајку – с намером да помогне детету да преброди страх од мрака и измишљотина сопствене маште, страх од одвајања и усамљености, водећи га у авантуру кроз измишљене пределе у којима живе необични Чараластени. Упркос томе што они отимају девојчицу Гордану и воде је у своју удаљену земљу, описани су као раздрагани, благонаклони, као блиски сродници Петра Пана. Прича о отмици у сну нема за циљ даље застрашивање детета, већ је намера да се, „концептуализовањем” дечјих страхова, помогне у њиховом превазилажењу (Љуштановић, 2014: 504). Дете се учи како да се спаси (својим когнитивним и вербалним способностима – „А ти их онда превари”), при чему приповедач добија улогу заштитника и помагача из бајке, онога који ће на крају приче испевати умирујућу успаванку која треба додатно да охрабри дете и омогући му миран сан.

Страх од одвајања, осуде и одбацивања тематизован је у причи *Крокодил*. Она је пародија на бајке и басне, својеврстан Радовићев дијалог са бајкама *Ивица и Марица* и *Снежана и седам патуљака*, тачније са оним што је раније назвао „претпоставкама о дечјој свести”, али и са родитељима који својим поступцима могу изазвати дечји страх од осуде и одбацивања. Дечја потреба да буде прихваћено и вољено својствена је свим људским бићима. Осећај одбачености развија нове страхе и оставља последице на психичко здравље и социјални развој детета. Крококодил из Радовићеве приче „није хтео да слуша и био је врло неваљао”, због чега родитељи одлучују да га оставе у

шуми везаног за дрво где би постао лак плен другим животињама (Радовић, 1981: 43). Кроз низ парадоксалних сцена, прича се завршава апсурдом и нон-сенсом – мрав два дана једе и „поједе“ Крокододила, који се након тога, спознавши да треба да буде добар, враћа кући родитељима. Крокодил наликује детету које се осећа одбаченим, због тога очекује од свих животиња које су наишле док је био везан (миш, змија, мрав) да га неће волети, то јест да ће га појести јер није био добар. Искорачио је из сигурног породичног окружења у свет одраслих, те су нови социјални контакти, нова искуства и социјализација „артикулисани као превладавање страхова” (Љуштановић, 2012). С друге стране, дете које се осећа вољено, које је одрасло у повољној породичној атмосфери „улази у свет вршњака и одраслих с осећањем прихваћености и вољан је да узврати” на исти начин (Волман, 1999: 167).

Подршка родитеља, васпитача и учитеља у превазилажењу страхова одлучујућа је. Међутим, неретко се дешава да родитељи, пре свега несмотрено, опоменама, казнама и додатним застрашивањем људима одређених занимања (докторима, зубарима, милиционарима), демонским бићима (баварога, вештица, баук, караконцула итд.), опасним животињама или отмичарима појачају дечје страхе. Овакве претње надаље распаљују дечју машту и доводе их „у стање продужене и нездраве панике”, које је веома штетно за дечје емоционално и ментално здравље (Волман, 1999: 90). У причи *Зуб (Приче за лаку ноћ)* Радовић теамтизује страх од одређене професије – зубара, посеже за инверзивним поступком и усмерава дечју пажњу на други проблем – са зуба на нокте. Приче о Гули у читавом циклусу *Приче за лаку ноћ* доносе се из „искренуте, онеобичене перспективе” (Опачић, 2011: 113). Отуда је искошена слика света сигуран начин на који ће Гула пребродити свој страх од зубара (уп. Пијановић, 2008). Инверзијом која у себи садржи и одређену иронију супротставља се родитељским клишеима у покушајима да се изборе са дечјим страхом, који се најчешће завршавају даљим продубљивањем већ постојећег страха.

Сличан поступак Радовић понавља и у причи *Зубар*. Инверзија, иронија, парадокс и апсурд кроз својеврсну игру речима доприносе да дете заборави на страх од зубара, јер је страх од тога да му ишчупају главу већи од страха да му изваде зуб:

- „ – Да ли вас још боли зуб?
- Какав зуб?... Не боли ме... ви сте ми откинули главу...
- Па, у реду... главу... Главно је да вас не боли... ништа нема горе него кад боли зуб...
- Вратите ми главу... хало... чујете ли... где ми је глава?” (Радовић, 2006: 190).

Скретање пажње са извора страха и усмеравање на друге теме које ће дете подстаћи на размишљање и, самим тим, указати му на неоснованост страховања, као један од начина превазилажења страха присутно је у *Причи о*

Савалариновачком, у целости утемељеној на апсурду и парадоксу. Радовић и у овој причи посеже за уобичајеном формулом – непосредним апострофирањем деце и њиховим укључивањем у причу, заправо својеврсним позивом на разговор, игру и подстицањем на размишљање. У песми *Дете и пас* одлази корак даље и експлицитно указује на безразложност појединих дечјих страхова – пас, који је предмет дететовог страха, такође се плаши детета – те закључује:

„Кад би знали
да се и један
и други плаше
не би се плашили” (Радовић, 2006: 39).

Радовић на овај начин подстиче децу да верују у своју моћ, у своју физичку снагу, што ће значајно допринети развијању самопоуздања и самоуверености и ублажавању и елиминацији страхова.

ЗАКЉУЧАК

У својим промишљањима о поетици књижевности за децу и природи детета и детињства, Душан Радовић је указао на једну важну чињеницу: „Ја имам утисак да се добра дечја литература може градити на психологији врло мале деце која због свог минималног искуства живе у потпуно свом свету, врло парадоксално виђеном” (Radović, 2014: 86). Зато је трагао да властиту поетику заснује на поштовању природе детета, његовим субјективним могућностима и жељама. Свестан неусаглашености традиционалних, клишетираних педагошких, васпитних и поетичких модела са савременим дететом, поставио је нове критеријуме певања и комуницирања са децом. Уочио је да „у конверзацији с децом поезија има огроман значај” и у складу са тим градио партнерски однос са малим реципијентима (Radović, 2014: 103). Разумевши њихов положај, њихове проблеме и другачији начин спознаје света, позивао их је у игру, провоцирајући њихову радозналост. Бранио је њихово право на грешку, оправдавао им слабост и страхове, трудећи се да им помогне да их кроз игру и разговор победе.

Различити Радовићеви поетски текстови за децу заузимају веома важно место у програмима свих предшколских и школских узраста. Како су га, према властитом признању, посебно занимала „мала деца, предшколска, први и други разред”, критиковао је недостатак књига намењених деци овог узраста (Radović, 2014: 349). Отворено се противио класификацији песама према узрачном критеријуму, тврдећи да он није писац „ни за један разред” (Radović, 2014: 350). Упркос томе, инверзија, апсурд, парадокс, иронија и нонсенс, као главна стилска обележја његових поетских текстова, некада их чине тежим за разумевање, због чега нису сви пријемчиви деци предшколског узраста. Будући да је

дете предшколског узраста специфична врста читаоца, јер још увек није овладао способношћу самосталног читања, значајну улогу преузима васпитач као особа која посредује – одабира и „ствара” одговарајуће окружење за „доживљавање и разумевање књижевног дела” (Пурић, 2023: 175). То подразумева да иницира путовање деце кроз тематику књижевног дела заједно са ликовима, чиме потпомаже детету да схвати и вербализује оно што му се догађа, своје мисли и осећања, самим тим и осећање страха које му је својствено.

Предшколско дете одлично памти, али због незрелости и недостатка искуства многе ствари погрешно разуме. Управо се на незнању и неискуству темељи осећање страха. Стога је сарадња са одраслима – родитељима и васпитачима – веома важна, јер им искуства која стичу кроз интеракције са њима помажу да реалније процењује опасне ствари и ситуације у којима се налази и закључују шта је опасно а шта не (Кондић, 1999). Поетски и прозни радови Душана Радовића могу с тим у вези имати веома важну и подстицајну улогу – као знак разумевања, као подршка у превазилажењу страхова и као помоћ у развијању самопоуздања. Нонсенсне игре у које Радовић позива децу могу им помоћи да разграниче измишљено од реалности, као и да развију веру у сопствену моћ која неретко пресудно доприноси елиминацији страхова.

Извори

- Радовић, Д. (1981). *Поштована децо*. Београд: Нолит – Просвета – Завод за уџбенике и наставна средства.
- Радовић, Д. (2006). *Баи свашта: сабрани списи* (прир. М. Максимовић). Београд: Завод за издавање уџбеника.
- Radović, D. (2014). *Na ostrvu pisaćeg stola*. Beograd: Booking.
- Радовић, Д. (2018). Предговор. У *Антологија српске поезије за децу*. Београд: Српска књижевна задруга, 5–11.

Литература

- Волман, Б. (1999). *Дечји страхови*. Нови Сад: Матица српска.
- Данојлић, М. (2004). *Наивна песма, огледи и записи о дечјој књижевности*. Београд: Завод за уџбенике и наставна средства.
- Дотлић, Љ. и Каменов, Е. (1996). *Књижевност у дечјем вртићу*. Нови Сад: Змајеве дечје игре – Одсек за педагогију Филозофског факултета.
- Zlotovic, M. (1989). *Strahovi kod dece*. Beograd: Zavod za udžbenike i nastavna sredstva.
- Јовановић, С. (2001). *Поетика Душана Радовића*. Београд: Научна књига комерц.

- Кондић, К. (1999). Дечји страхови. У Б. Волман: *Дечји страхови*. Нови Сад: Матица српска, 7–18.
- Љуштановић, Ј. (2008а). *Брисање лава. Поетика модерног и српска поезија за децу од 1951. до 1971. године*. Нови Сад: Дневник.
- Љуштановић, Ј. (2008б). Песничка антропологија детињства Душка Радовића. У А. Јовановић и Д. Хамовић (ур.): *Душан Радовић и развој модерне српске књижевности*. Београд: Учитељски факултет, 13–21.
- Љуштановић, Ј. (2012). *Књижевност за децу у огледалу културе*. Нови Сад: Змајево дечје игре
- Љуштановић, Ј. (2014). Прича и причање као игра у кратким причама за децу Душана Радовића и Дејана Алексића. У В. Јовановић и Б. Илић (ур.), *Књижевност за децу у науци и настави*, рад штампан у целини, 21–22. април 2017, Јагодина (501–511). Педагошки факултет: Јагодина.
- Маринковић, С. и Костић, Љ. (2014). Филозофија васпитања Душана Радовића. *Зборник радова Учитељског факултета*, XVII(16), 63–74.
- Опачић, З. (2011). Игра и апсурд у причама за децу Душана Радовића и Ежена Јонеска. У *Наивна свест и фикција*. Нови Сад: Змајево дечје игре, 107–115.
- Пијановић, П. (2008). Инверзија као приповедни поступак у причама Душана Радовића. У А. Јовановић и Д. Хамовић (ур.): *Душан Радовић и развој модерне српске књижевности*. Београд: Учитељски факултет, 139–143.
- Пијановић, П. (2014). *Изазови граничне књижевности*. Београд: Учитељски факултет.
- Пурић, Д. (2023). *Од читача ка читаоцу: доживљавање и разумевање књижевног текста у настави*. Ужице – Пожега: Педагошки факултет – Епоха.
- Хамовић, В. (2008). *Два песника превратника*. Београд: Учитељски факултет.

Ljiljana S. Kostić

University of Kragujevac, Faculty of Education, Užice

**CONQUERING FEARS WITH LITERARY TEXTS –
CHILDHOOD FEARS IN DUŠAN RADOVIĆ’S POETRY AND PROSE**

Summary

Dušan Radović’s children’s oeuvre was based on his partnership with his little recipients. Showing understanding for children’s position and their problems, he treated them as his equals, by supporting, encouraging and educating them. Aware of the fact that a children’s poet must be wise so as to be able to teach them something and have them trust him, he revealed the truths of life to them as well as the things they were not familiar with. A significant place in Radović’s oeuvre was occupied by the problem of childhood fears and the ways of overcoming them.

The paper deals with Radović’s literary texts in which various childhood fears are thematized and also with the ways of using these texts in the context of overcoming preschoolers’ fears.

Keywords: *Dušan Radović, children’s literature, fear, preschool teacher, preschooler.*